

Krvavé divadlo v Kazachstánu, boje o Ukrajinu, jednání Rusů a USA... Všechno to zapadá. Generál Pelz poskládal střípky. Posad'te se

16.01.2022 5:00 | Rozhovor

V politice se náhody dějí zřídka, a tak musíme vycházet z toho, že načasování nepokojů v Kazachstánu souvisí s hartusením nad Ukrajinou, naznačuje bývalý diplomat Petr Pelz. „Rusové mají pocit, že už nemají kam ustoupit, a že trpělivost již pro ně začíná být nebezpečnější než akce,“ upozorňuje exředitel Vojenského zpravodajství. Přes propastné rozdíly ve financování je NATO v Evropě proti Rusku podle něj zcela bezzubé, navíc si asi nikdo nedokáže představit, co by se dělo, kdyby Rusko mezi technicko-vojenská opatření zařadilo otočení kohoutku s plynem pro Evropu.



Foto: Army.cz

Popisek: Petr Pelz ještě jako velvyslanec ČR v Afghánistánu (2011)

Co se začátkem ledna v jinak politicky stabilním Kazachstánu nejspíš stalo? Dá se určit, zda šlo „jen“ o nepokoje vyvolané nespokojeností se zdražením pohonných hmot, jak to bylo původně prezentováno, nebo mohlo jít o připravenou akci, do níž byli podle prezidenta Tokajeva zapojeni teroristé včetně islamistů z dalších středoasijských zemí, z Afghánistánu i Blízkého východu?

Netroufám si tvrdit, že vím, co se nyní v Kazachstánu odehrálo přesně. Důvodů k nepokojům bylo více, některé lokálního charakteru, některé strategického; k tomu je třeba vzít v úvahu časový faktor: Proč právě teď? Logicky vzato, čím více pozorovatel připisuje význam skutečnosti, že k povstání došlo těsně před zcela zásadním jednáním Ruska s USA, které opravdu může tentokrát rozhodovat o válce či míru, tím více tento pozorovatel také přisuzuje převládající příčině nepokojů geostrategickou úroveň.

Kazachstán opravdu byl stabilní zemí, ale pouze relativně, vzhledem k regionu, kde se nachází. Ve skutečnosti zde v posledním desetiletí došlo k několika rebeliím (2011, 2016, 2019), vždy v souvislosti s důsledky „liberalizace trhu“, která měla za následky nerovnoměrné rozdělování zisku plynoucího z těžby a obchodováním s nerostným bohatstvím země. Rozdělování nerovnoměrného jak sociálně, tak teritoriálně. Zlost obyvatel na vysoké ceny LPG tak rozhodně nebyla bezprecedentní.

Na které z dalších důvodů k nepokojům stojí za to se podívat blíže?

Dalším dobrým důvodem k povstání, zejména za situace, kdy předání moci neproběhne na sto procent, je boj mezi různými politickými a finančními skupinami, ve středoasijské zemi jistě vyhočený jejich klanovým charakterem. Nyní se zdá, prezident Kasym-Žomart Tokajev situace využil a zbavil se exprezidenta Nursultana Nazarbajeva včetně jeho širší rodiny.

Třetí možnou příčinou mohou být rozepře mezi oligarchy, či mezi nimi a státem, v této situaci personifikované počínáním původně jaderného fyzika, později ministra, defraudanta a miliardáře Muchtara Abljazova uprchlého do Velké Británie, následně žijícího ve Francii, nyní údajně v Kyjevě. Na Abljazova bylo v Kazachstánu i na Západě vydáno několik zatykačů, nikdy nerealizovaných. Ve svém boji proti prezidentu Nazarbajevovi si najal několik organizací „majících blízko“ k MI6, CIA a Mosadu. Abljazov se prohlásil za opozičního kazašského politika pronásledovaného režimem, založil opoziční hnutí – již zakázané – Demokratická volba Kazachstánu a spolufinancuje a využívá několik politických nevládních organizací působících hned v několika postsovětských republikách.

To nás přivádí ke čtvrté množině možných příčin krvavého divadla v Kazachstánu. V zemi má působit několik desítek tisíc nevládních organizací. Osobně mi to přijde neuvěřitelné, ale tohle množství udávají nezávislé zdroje. Velký počet z nich financuje USAID, The National Endowment for Democracy, Freedom House a podobně, ovšem včetně omniprezentního Sorose. Nadstandardně aktivní je v Kazachstánu také britské ministerstvo zahraničí a instituce s ním spojené.

Je možné podle toho, jak nepokoje vypadaly, usuzovat víc na jejich pečlivou přípravu než na momentální výbuch lidového hněvu?

Způsob, kterým demonstranti postupují, svědčí o tom, že se jedná o profesionální bojovníky vycvičené a zkušené v guerillovém boji. Byla obsazena letiště, železnice, příjezdové komunikace; v práci bylo bráněno sanitním vozům i hasičům. Byly přepadány a vylupovány márnice, aby byla znemožněna identifikace mrtvých povstalců. Zdá se, že těchto vojensky řízených operací se zúčastňují islámští bojovníci ze Středního východu, kteří prošli šarvátkami v Arabském jaru i v bojích v Libyi, Sýrii, Iráku a jinde. To, že se mezi jednotlivými destinacemi nepohybují na velbloudech, je celkem zřejmé. Situace je o to akutnější, že po převzetí vlády Tálibánem v Afghánistánu byly desítky menších islamistických skupin vytlačeny na sever do prostoru středoasijských republik.

Nedá se vyloučit, že „plamen revoluce“ přeskočí – či bude zažehnut – i v další republice Střední Asie.

Pro koho je Kazachstán tak zajímavý a důležitý?

Západní svět, ve svém vlastním vidění demokratický, usiluje způsobem vše, nebo nic o ovládnutí srdce Eurasie, „největšího ostrova světa“, starého to snu Londýna a nyní Washingtonu. To znamená, že Rusko bojuje – již zase – o život a Čína, po „století ponížení“ se nadechuje k super-velmocenskému postavení. Prostor Střední Asie je jedno z míst, kde se zájmy všech třech rivalů setkávají. Kazachstán, ostatně jako všechny post-sovětské republiky, si musí vybojovat své místo mezi reálně samostatnými státy. Přivádí nás to k Ukrajině; v politice se náhody dějí zřídka, takže musíme vycházet z toho, že načasování povstání v Kazachstánu souvisí s hartusením nad Ukrajinou.

Na pomoc byly přizvány jednotky Organizace Smlouvy pro kolektivní bezpečnost, což byla jejich vůbec první taková akce. V roce 2010 organizace odmítla zasáhnout do převratu, který odstranil kyrgyzského prezidenta Kurmanbeka Bakijeva a v roce 2020 dala Moskva jasně najevo, že v bojích o Náhorní Karabach ODKB Arménii nepomůže. V čem byla situace v Kazachstánu jiná, že výzva prezidenta Tokajeva byla vyslyšena?

Tohle je opravdu zajímavý moment. V případě Kyrgyzstánu ústředí ODKB svou nečinnost zdůvodnilo tím, že se jedná o kyrgyzskou vnitřní záležitost. Nyní, naopak, dává najevo jednak, že situace v Kazachstánu byla vyvolána převážně zahraničními silami, ale současně také, že by se nepokoje mohly rozšířit i do dalších států. ODKB nejenže zafungovala poprvé, ale také bleskově.

Pátého ledna ráno prezident Tokajev telefonoval s prezidenty Putinem a Lukašenkem, přes den uvolnil bývalého prezidenta Nazarbajeva z funkce předsedy Bezpečnostní rady státu, a večer oficiálně zažádal ODKB o akci. Během 13 hodin, dopoledne šestého, byli první vojáci na místě, nasazení jednotek bylo dokončeno devátého. Nejvíce vojáků dodalo Rusko, kolem tří tisíc, bylo provedeno přes 100 letů.

Takováto rychlost není možná, což svědčí to o tom, že povstání nemohlo být spontánní. Zatímco „zahraniční síly“ povstání nějakou dobu připravovaly, Kreml o tom nějakou dobu věděl.

Jak si vysvětlit krok předsedy maďarské vlády Viktora Orbána, který hovořil s kazachstánským prezidentem Tokajevem a vyjádřil mu solidaritu i nabídl pomoc? Je v této souvislosti namísto výroku předsedkyně Poslanecké sněmovny Markéty Pekarové Adamové, že Češi svého Babiše už vyhnali, tak doufá, že se to povede v dubnových volbách i Maďarům?

Pokud vím, prezident Orbán hovořil s prezidentem Tokajevem proto, aby mu poděkoval za účinnou pomoc při evakuaci maďarských občanů. Při té příležitosti pronesl několik běžných diplomatických frází – já prezident, ty prezident – a formálně nabídl pomoc. Co asi měl říci, když Tokajev právě pomohl Maďarsku? Výrok paní Pekarové je tak neomezeně omezený, že pro mne – jako nepolitika – nemá vůbec smysl se jím zabývat.

O co především opíráte svou předchozí zmínku, že načasování povstání v Kazachstánu souvisí s hartusením nad Ukrajinou, tedy že k následnému nasazení přibližně dvou a půl tisíc ruských vojáků v rámci ODKB došlo v době, kdy Ruská federace soustřed'ovala hlavní diplomatické i vojenské síly na Ukrajinu?

Již jsem se zmínil, že v politice se náhody nemají tendenci vyskytovat. Pro formát aktuálního rozhovoru se nebudu zabývat politologickými úvahami ani pokusem o zevrubnou analýzu vojenskou. Podívejme se na doložitelné střípky chronologie.

Třetího prosince zveřejnila CIA, že za hranicemi s Ukrajinou se nachází asi 70 tisíc ruských vojáků. Míněno – na ruském území, asi 150-200 km od zmiňovaných hranic. Za několik dnů ohlásilo ruské ministerstvo obrany, že po dokončení výcviku a rotace jednotek z tohoto prostoru stahuje 10 tisíc vojáků. Jsme tedy na 60 tisících, na číslu rozhodně nepostačujícím k tradičnímu vojenskému útoku na zemi kategorie Ukrajiny. To nebrání západním sdělovacím prostředkům přidat si před číslo jedničku a opakovat mantru o 150 tisících a více ruských vojáků na hranicích. Nevím, já jsem vojáky nepočítal, ale tady přece jde o to věřit CIA, že?!

Dále, 15. prosince předali Rusové Američanům dnes již notoricky známé návrhy smluv RF – USA a RF – NATO. 16. prosince vydává zastupitelský úřad USA v Nur Sultan varování před nepovolenou demonstrací konanou „v Nur Sultan, Almaty, Šimkent, možná i na dalších místech“, organizovanou Demokratickou volbou Kazachstánu Muchtara Abljazova. Tedy toho Abljazova, na kterého je na Západě vydána řada zatykačů, přesto je na svobodě, možná toho času v Kyjevě, a má blízko k MI6, CIA, Mosadu...

17. prosince Rusové zveřejňují zmíněné návrhy smluv. Potom, 10. ledna konečně dochází v Ženevě k prvnímu jednání RF – USA na téma ruských návrhů. Lze tedy hledat nějakou souvislost mezi událostmi v Kazachstánu a situací ve východní Evropě, konkrétně na Ukrajině? Ponechávám na brilanci čtenáře.

Týden před Vánocemi zveřejnilo ruské ministerstvo zahraničí, jaké záruky požaduje od Západu. Požadavky, mezi nimiž byl i ten, aby Ukrajina nemohla vstoupit do NATO, byly prezentovány v českých médiích jako nehorázné. Jak byste je charakterizoval vy a co jejich zveřejněním mohla ruská strana především sledovat?

Předtím, nežli začnu ke vztahům USA – Rusko, nebo šířeji Západ – Rusko, cokoliv říkat, musím, jako v algebře, něco vytknout před závorku. Rusko, a stejně to platí i pro Čínu, není nepřítelem Západu. Je to velká, a pro nás Evropany možná i poněkud svérázná země, která má své zájmy. Ty zájmy se někde kryjí s našimi, někde ne, a je zcela normální a žádoucí o nich diskutovat a přít se. Některé z těchto zájmů Moskva považuje za základní, životně důležité, jiné méně.

Zacházet s Ruskem, jako by to byl náš nepřítel, vyhovuje pouze americkému vojenskému průmyslu a na něm přisátým různým institutům, Kongresu, médiím středního proudu, politickým neziskovým organizacím – to i v dalších zemích než jen v USA. Zacházet s Ruskem jako s nepřítelem ovšem nevyhovuje Americe jako státu, americkému lidu, a pro Evropu a její národy je to již přímo smrtelně nebezpečné. Jestliže tedy chápu alespoň část zainteresovaných Američanů, důvod rituální sebevraždy páchané evropskými vrtichvosty je zcela mimo mou představivost.

USA mají přibližně 11× větší vojenský rozpočet nežli Rusko, přidáme-li k tomu smluvní spojení, je násobek ještě drastičtější, Evropa sama má násobně více obyvatel, násobně větší Hrubý národní produkt nežli Rusko. Základním úkolem NATO bývalo bojovat proti Sovětskému svazu, ten se rozpadl roku 1991 – a my dnes bojujeme proti Rusku. Rusko nemá státní filozofii, která chce ovládnout celý svět, nemá státní zřízení, které je zcela odlišné od západního, jako to bylo v případě SSSR.

Proč tedy ten – zdá se – nesmiřitelný souboj z dob vojenských bloků NATO a Varšavské smlouvy stále přetrvává?

Rusko se cítí ohroženo – vojenské útoky na něj historicky směřovaly téměř vždy ze západu. Osm set amerických vojenských základen v 75 zemích světa Kremlu na klidu nepřidají. Washington říká, že každý stát si může rozhodnout, v jaké chce být alianci, a že musí být zachován princip územní celistvosti. Svatá slova. Zeptejte se na ně v zemích Střední a Jižní Ameriky, Libyi, Iráku, Sýrii, Jemenu, Afghánistánu, Jugoslávii a nevím kde ještě.

A ono to taky není tak, že „lid Ukrajiny se rozhodl být součástí Západu a Rusko mu to nechce dovolit“. Polovina lidu Ukrajiny chce být s Ruskem, nebo dokonce jeho součástí, a polovina

chce být součástí Západu. Přitom by stačilo, kdyby se začaly naplňovat dohody Minsk II, podle kterých mají východní části Ukrajiny dostat formu federální samosprávy. Rusku by to stačilo, ale Západ, který sám byl architektem těchto dohod, dnes popichuje Kyjev, aby na to zapomněl a chtěl všechno. Proč? Jedno z obecných pravidel mezinárodní politiky přitom praví, že takové uspořádání je v nějakém regionu stabilní, kde jsou uspokojeny esenciální zájmy všech zúčastněných mocností.

Lze se za těchto okolností postoji ruské strany divit?

Rusko žádá záruky, že zejména na místech blízko ruských území nebudou rozmístěny rakety s dostatečným doletem. Jsou to ony životně důležité zájmy. Má Rusko nebo Čína raketové základny v Kanadě a Mexiku? Současně se jedná o technickou záležitost, kterou by zatracené měli požadovat všichni Evropané. Pokud totiž na rozhodování – v případě podezření z útoku – zůstává kolem 7 minut, jak se o tom hovoří, možnost vzplanutí nukleárního Armageddonu přímo v Evropě exponenciálně stoupá.

Americká diplomacie se v posledním období netěší pověsti, že by byla „mužem, který drží slovo“. Například právě ve věcech rozšiřování NATO, smlouvy s Íránem, zacházení s Kurdy a tak dále. Proto Rusové svoje požadavky zveřejnili. Ostatně, co může být demokratičtějšího a stylovějšího, než předem zveřejnit obsah návrhu smlouvy vojenského charakteru s nejmocnější demokracií na světě?

Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg k ruskému požadavku nepřijímat Ukrajinu či Gruzii do aliance řekl, že členové Severoatlantické aliance jsou jednotní v názoru, že všechny země mají právo vybrat si svou vlastní cestu. Podle něj sice rozhovory s Ruskem nemusejí vést k vyřešení sporu, mohly by však odvrátit hrozící konflikt, což je v tuto chvíli nejdůležitější. To jeho vyjádření mohlo konflikt spíš odvrátit, nebo přiblížit?

Konflikt opravdu tentokrát hrozí, ale hrozí jenom proto, že se Ukrajinci ze západních částí země, zcela zdivočeli z toho, jak je Američané poplácávají po zádech, ocitli zcela mimo realitu. Zdůrazňuji, že situace je opravdu vážná, protože Rusové mají pocit, že už nemají kam ustoupit, a že trpělivost již pro ně začíná být nebezpečnější než akce. Představíme-li si obrovské ztráty, které utrpěla sovětská společnost v bojích proti nacismu, tak skutečnost, že část západní Ukrajiny je dnes vystavována tlaku neonacistických bojůvek, navíc emocionálně vyčerpává tuto trpělivost až k bodu zlomu.

Co Rusové mohou myslet těmi technicko-vojenskými opatřeními, jestliže Američané hodlají opět jenom zdržovat?

Nevím, ale bude to efektivní a rychlé. Bleskovou operací „osvobodí“ východní Ukrajinu, čímž provedou stylem *fait accompli* Minsk III? Nebo řízenými střelami vyřídí radarové základny v Rumunsku a Polsku? Zřídí raketové základny ve Venezuele? Rozmístí strategické bombardéry na své jediné základny v Sýrii? Přesune nukleární ponorky k břehům New Yorku? Nebo Čína *en passant* obsadí Tchaj-wan? Přes uvedené propastné rozdíly ve financování je NATO v Evropě proti Rusku zcela bezzubé, pokud tedy nebudou nasazeny nukleární zbraně. Před několika lety řekl Henry Kissinger: „Rusko hraje šachy, my poker.“ Dnes to platí násobně více, než tehdy.

Co říká Jens Stoltenberg, je absolutně nezajímavé.

Šéf NATO ale také varoval, že pokud Moskva odmítne jednat a stejně jako v roce 2014 vpadne na ukrajinské území, bude čelit tvrdým ekonomickým sankcím. Jak vážná hrozba pro Rusko to je v době energetické krize, kdy je Evropa silně závislá na dodávkách zemního plynu od toho, na koho by v takovém případě uvalovala ekonomické sankce?

No, řekl jsem, že slova Jense Stoltenberga jsou bezpředmětná; navíc, je to jako komentovat slova „Rádia Jerevan“. Rusko roku 2014 nevpadlo na ukrajinské území a tvrdým ekonomickým sankcím se již jenom směje. Dovede si vůbec někdo představit, že mezi technicko-vojenská opatření prostě Rusko zařadí otočení kohoutku s plynem pro Evropu? Teď v zimě? Vidíme si my Evropané vůbec do úst? Místo Nord Stream 2, Síla Sibíře 2 směrem na východ, do Číny. To Rusy opravdu potrestáme.

Američtí oligarchové a „Tlupa z Davosu“ se věnují derivátovým trhům, kreditům, pojišťovnictví, obchodu s nemovitostmi, transgenderu a boji za demokracii. Nudnou výrobou věcí se zabývá Čína a energie jí dodává Rusko. To, že Čína americkou ekonomiku zatím nepotopila, si lze vysvětlovat jednak nekonečnou čínskou rozvážlivostí a jednak strachem poškodit dolar více než je nezbytně nutné, protože Číňani vlastní značnou část amerického státního dluhu, a kdyby dolar příliš klesl, tak prodělá i Čína. Jak chceme tyhle milence, které jsme vzájemně sami nahnali do náručí, poškodit? Vynálezem dalšího pohlaví?